

Szerb szín(ház?)

Az első nyilvános szerb színelőadást Pesten rendezték meg 1813-ban, de az azóta eltelt csaknem két-száz év alatt a mai Magyarország területén sohasem létesült szerb színház. Illetve csak most, 1994-ben, amikor a népszámlálási adatok alapján ez már nemigen volt várható. A mai Jugoszláviával nem lévén kulturális együttműködési szerződés, a magyar fél központi kezdeményezéssel megteremtette a magyarországi szerb színház létrehozásának alapvető anyagi feltételeit, s a Szerb Demokratikus Szövetség és a pomázi önkormányzat közös erővel folytatja a jogi és technikai szervező munkát.

A színház művészi perspektívájának létesítménye hivatásos színész. Szerb származású, de a budapesti Színművészeti Főiskolán végzett, s évekig játszott magyar színházban. A szerbek Milan Rusnak hívják, magyar színészként Ruzs Milán néven ismert.

Anyanyelvén eddig három figyelemre méltó előadást hozott létre – színház nélkül. A jugoszláv bomlás kezdetekor, 1991 tavaszán, a (magyarországi) horvát Matoric Józseffel vitték színre a cseh Mrožek „Emigráns”-ait. Ruzs a színpadon szerbül beszélt, Matoric horvátul, s a közönség soraiban akkor még együtt ültek a szerbek és a horvátok, és senkinek sem kellett szinkrontolmács. A hirtelen felforrósodó déli szél aztán szétvitte a kétszemélyes, egy produkciót megérett színházat is, és elsodorta a közönséget is, amely talán éppen a szerb-horvát „Emigránsok” előadására volt utoljára úgy együtt.

Milan Rus magára maradt, dolgozott a győri színházban, de színházat akart csinálni anyanyelvén is. Csakhogy: kivel és miből? Pénzt még csak csak össze lehet kaparni pályázatokkal, besegít a Szövetség is, s az embert végülis beengedik művelődési házak, kamaraszínházak termeibe. Ám honnan vegyen színészeket? Nemcsak hivatásosak nincsenek, de a hajdani Délszláv Szö-

vetség ösztökélő és ösztöndíjazó fesztiváljainak megszüntével elhaltak az amatőr csoportok is.

Színészek tehát nincsenek, viszont nemzetiségi áruvédjegyként a népi együttesek és a táncház formájában él a folklór, s jellegzetesen szerb egyházi kórusművészet hagyományát (emlékét) is őrzi még egy dalárda. Milan Rus tehát felvitt a színpadra egy néptáncegyüttest és a szentendrei férfikórust, elhelyezte közéjük a Jézus-történetet, és 1993-ban, a szerb húsvétkor, a Nemzeti Színházban bemutatták a „Szentendrei evangélium”-ot. Egyszer – s mindörökre. Nem lévén színház, pénz és a többi... Az egyetlen előadás emlékét csupán egy videófelvétel őrzi.

A déli szél időközben nem csak elválasztott, de össze is hozott embereket. Magyarországra sodort többek között egy kiváló zeneszerzőt, Lengyel Gábort, és egy nagyszerű énekest, Ratko Kraljević-et. Már már három tényező létezett: a folklór, az egyházi ének és a rockzene. Így született meg 1994-ben Budapesten – még mindig színház nélkül – az első szerb rock-opera, a „Farkaspásztor”. Zenéjét Lengyel Gábor, Milan Rus és Kornelije Kovács szerezte, szövegét Dragomir Dujmov és Milan Rus írta. A bemutatót Budapesten tartották, majd sikeres fellépések következtek Szentendrén, Pomázon és több jugoszláviai városban.

A darab fő erénye a remek zene és a jó énekesek (Ratko Kraljević, Milan Rus, Ember Tibor, Đuro Colić, Dragomir Dujmov, Zorica Jurković, Marica Mandić). A zeneszerző és hangszerelő egy nevezőre hozta a népzene, egyházi éneket, klasszikus operát, érzelmes sanzont és kemény rockot, egy markáns, végigdübürgő dob és basszus alapra helyezve a változatos dallamvilágot. A színpadkép látványos, a táncegyüttes a Kricskovics-stílust idézi, bár a főszereplők és a tánckar közötti kapcsolat nem elég erős.

A „Farkaspásztor” az „István, a király” című magyar rock-opera kései rokona. Szent Száva élettörténetén keresztül a szerb állam-, egyház- és nemzetalapításról szól, azaz senki sem tehet úgy, mintha ennek semmi köze nem lenne a ma folyó állam-széthullásokhoz és -alapításokhoz a Balkánon. Kényes téma tehát, amelyről nem szabad félreérthető művet írni. Ilyen értelemben a darab viszont túlon túl jól sikerült, mert valószínűleg mindenkinek tetszhet. Azoknak is, akik Szent Szávával az égi birodalomban hisznek, de azoknak is, akik a földi hatalomra törekszenek, tűzzel-vassal. Márpedig oly korban élünk, amikor muszáj választani és válaszolni. Vagy-vagy. Olyan műveket kell alkotni, amelyeket a romboló hatalmak semmiképpen sem érezhetnek a magukénak. Korunkat Thomas Mann ismét „morálisan jó”-nak nevezhetné. „Morálisan jó”, azaz egyértelmű, mert Jó és Rossz között világos a határ.

Milosevics Péter

A rendező-főszereplő Milan Rus Szent Száva szerepében Ratko Kraljević-csel, darabbéli apjával, Stefannal Jaksity Iván felvétele